

TÜRKİYE'DE MÜLTECİ VE SİĞİNMACI SORUNU

PROF. DR. METİN IŞIK*
DOÇ. DR. SEZAI TÜRK**

Giriş

İnsanlık tarihinin en eski zamanlarından beri var olan göçü, tüm canlıların hayatlarını daha iyi şartlarda sürdürebilmeleri ya da yaşamlarını devam ettirebilmelerinin ön koşulu olarak, çeşitli nedenlerle gerçekleştirilen bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlayabiliriz.

Eski çağlarda doğal afetler, beslenme ihtiyacını ya da temel yaşam gereksinimlerini karşılayamama gibi nedenlerle göç eden insanlar, daha sonraları çoğunlukla ekonomik ve siyasi nedenlerle ülke içerisinde veya uluslararası düzeyde göçlerini sürdürmüşlerdir. Özellikle iletişim ve ulaşım olanaklarının gelişmesiyle daha da hız kazanan yasadışı göç hareketleri, bugün dünyanın karşılaştığı en önemli sorunlardan birisi hâline gelmiştir.

Tarih boyunca pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan Türkiye, sahip olduğu doğal ve tarihi değerleri, topraklarında pek çok toplumun köklü geçmişinin bulunması, çevre ülkelere göre istikrarlı ekonomik gücü ve siyasi yapısıyla, yabancıların turistik, bilimsel araştırma, çalışma, öğrenim ve ticaret amaçlı ziyaretlerine konu olmaktadır. Türkiye'nin, Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasındaki ulaşım güzergâhları üzerinde, özellikle Doğu ile Batı ekseninde doğal

* Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi.

** Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi.

Türkiye'nin doğu ve güneydoğusundaki ülkeler, gelir seviyesinin düşük, işsizlik oranının yüksek olduğu ve istikrarsızlıkların yaşandığı ülkelerdir. Türkiye sınırının çok uzun ve dağlık olmasının bir sonucu olan sınır kontrollerindeki zorluk, yasadışı göç baskısını arttırmaktadır.

bir köprü konumunda bulunması (jeopolitik pozisyonu), komşu ülkelerdeki savaş ve istikrarsızlıkların sürekliliğine karşın ülkemizde siyasi ve ekonomik istikrarın olması, yasadışı göç oranlarını diğer ülkelere göre artırmaktadır.

Türkiye, 90'lı yıllardan itibaren, topraklarından Batı Avrupa'ya yönelen, özellikle Afganistan, İran, Irak, Pakistan ve Bangladeş kaynaklı yasadışı göç hareketlerine maruz kalmıştır. Sovyet Blok'unun dağılmasından sonra, Romanya, Rusya, Moldova, Ukrayna, Belarus gibi ülke vatandaşlarının yasadışı göçlerine hedef olmuştur. 2011'de yaşanan Arap Baharı'nın etkisiyle Suriye, Mısır, Sudan, Libya, Tunus, Filistin gibi ülkelere çok sayıda sığınmacı için Türkiye kurtuluş bölgesi olmuş, bunun yanı sıra vatandaşlarımızın Avrupa'ya yasa dışı geçişleri bakımından bir kaynak ülke hâline gelmiştir.

Türkiye, coğrafi konumuna bağlı olarak uzun kara ve deniz sınırlarının yanında, çok sayıda sınır kapısına sahiptir. Türkiye'nin, Bulgaristan ile 269 km, Yunanistan ile 203 km, Suriye ile 877 km, Irak ile 384 km, İran ile 560 km, Nahcivan ile 18 km, Ermenistan ile 328 km, Gürcistan ile 276 km olmak üzere toplam 2.949 km uzunluğunda kara sınırı ve

6.530 km uzunluğunda deniz sınırı bulunmaktadır. 39 hava, 47 deniz, 20 kara ve 7 demiryolu olmak üzere toplam 113 hudut kapısından her yıl artan sayıda yabancı giriş-çıkış yapmaktadır.

Türkiye'nin doğu ve güneydoğusundaki ülkeler, gelir seviyesinin düşük, işsizlik oranının yüksek olduğu ve istikrarsızlıkların yaşandığı ülkelerdir. Türkiye sınırının çok uzun ve dağlık olmasının bir sonucu olan sınır kontrollerindeki zorluk, yasadışı göç baskısını arttırmaktadır. Gelişmemiş ya da az gelişmiş ülkelere Avrupa ülkelerine yönelik olarak, yasa dışı göçmenler tarafından kullanılan çok sayıda göç güzergâhı bulunmaktadır. Türkiye ve çevresindeki ülkeler de kullanılan bu yasadışı transit göç hareketlerinden etkilenmektedir.

Ülkeye girişleri genelde yasadışı yollarla gerçekleşen yasadışı göçmenler, giriş ve çıkış için farklı güzergâh ve yöntemleri kullanmaktadırlar. Afrika ülkelerinde yaşanan iç savaşlar, Irak, Afganistan ve İran gibi ülkelere yaşanan siyasi istikrarsızlıklar nedeniyle bu ülkelere kaçan insanların, hedef olarak

belirledikleri Batı Avrupa ülkelerine geçiş için Türkiye'yi transit olarak kullandıkları her yıl yaşanan kaçış ve polis kayıtlarında ortaya çıkmaktadır. Doğu-Batı ekseninde gerçekleşen yasadışı göç hareketlerinde ülkemiz dışında, Kafkasya, Afrika, Rusya Federasyonu, Ukrayna, Güneydoğu Akdeniz, Balkan Ülkeleri, Bosna-Hersek gibi farklı birçok güzergâhı kullanmaktadır.

Göçmen kaçakçılığında Türkiye'nin tercih edilmesinin başlıca sebepleri yapılan görüşmeler ve anket çalışmaları sonucunda şu şekilde ortaya çıkmaktadır: İnsanların, Türkiye'de kaçak olarak çalışıp para biriktirerek ülkelerine geri dönmek istemeleri, daha önceden çeşitli yollarla Türkiye'ye gelerek yerleşmiş olanların kendi tanıdıkları insanları Türkiye'ye çağırmaları, Türkiye'nin, Ortadoğu ve Kafkas ülkeleri arasında en demokratik, ekonomik açıdan güçlü ve istikrarlı bir ülke olması, yaşam standartlarının geldikleri ülkelere göre daha yüksek olması, Türkiye'de yakalanmaları hâlinde daha az ceza göreceklarini ve insanlık dışı muameleye maruz kalmayacaklarını bilmeleri, yasa dışı giriş yapan çoğu yabancı uyruklu kişilerle vatandaşlarımız arasında dil birliğinin bulunması gibi sebepler sıralanabilir.

Mülteciliğe/Sığınmacılığa İlişkin Kavramsal Çerçeve

Zorunlu göç kategorisinde incelenen mültecilik/sığınmacılık özellikle 20.yy'ın getirisi olan paylaşım savaşlarının yol açtığı kitlesel göçün sonucu olarak dünya gündeminin ilgi odaklarından biri hâline gelmiştir. Ülkelerdeki siyasi istikrarsızlık, iç savaşlar, etnik temizlik hareketleri insanları, kendi ülkelerini terk ederek başka ülkelerde yaşamlarını sürdürecekl yerler bulmaya itmiştir. Aynı zamanda bu gelişmeler birçok ülkenin ekonomisini olumsuz yönde etkilemiş ve siyasi sığınmacıların/mültecilerin yanı sıra ekonomik anlamda da mültecileri ortaya çıkarmıştır (Toksöz 2006: 119–120).

Mülteci ve sığınmacı kavramları arasındaki ayırım bir göçmenin yasal anlamda hangi statüde bulunduğunu yansıtmaktadır. Kavram karmaşasını gidermek adına sığınmacı ya da sığınma arayanı (asylum seeker), bir ülke sınırlarına giren ancak henüz yasal bir başvuruda bulunmayan ya da başvuruda bulunmuşsa hakkında henüz yasal bir karar verilmemiş olan kimse olarak tanımlayabiliriz. Diğer bir tanımla, hava yolu ya da başka bir araç ile ulaştığı ülkede, ilk işlem olarak sığınma isteginde bulunan kişi ya da "ülkesini terk ederek, mülteci olduğu iddiasıyla bir başka ülkeye sığınan, ancak henüz mülteci olup olmadığı hakkında yetkili ulusal otoriteler ve/veya BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından karar verilmemiş kimselerdir" (Castles ve Miller 1998: 88).

Mülteci ise sığınma başvurusu olumlu sonuçlanan ve o ülkede mülteci olarak kalmasına izin verilen, dolayısıyla birtakım hakları elde etmiş olan kimseleri ifade etmektedir. Mültecilik hukuksal bir statüyü belirtirken sığınmacılık daha

Uluslararası bağlayıcılığa sahip olması nedeniyle Cenevre Sözleşmesi, mülteci hukukunun hâlihazırda kullanılan en önemli aracı konumundadır. Sözleşme 1951 Temmuzunda kabul edilmiş ve 1954'te yürürlüğe girmiştir.

çok fiili bir durumu ifade etmektedir. Sığınmacıya sağlanan haklar mültecilere sağlananlara göre daha sınırlı düzeyde kalmaktadır. Ulusal ve uluslararası kuruluşlar konuya ilişkin farklı noktaları vurgulayabileceklerinden, genellikle bu kavramlardan bir tanesini kullanmaktadırlar (Aybay 2005: 20).

Uluslararası bağlayıcılığa sahip olması nedeniyle Cenevre Sözleşmesi, mülteci hukukunun hâlihazırda kullanılan en önemli aracı konumundadır. Sözleşme 1951 Temmuzunda kabul edilmiş ve 1954'te yürürlüğe girmiştir.¹ Sözleşmede hukuksal anlamda mültecinin kim olacağına ilişkin hükümler yer alırken, diğer maddelerde de mültecilere tanınan eğitim, sosyal güvenlik, çalışma, barınma, belge sahibi olma ve hareket serbestliği gibi haklara yer verilmektedir (Özcan 2005: 14-16). Sözleşmeye göre, mülteci; "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan

ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut milliyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişilerdir" (1951 Cenevre Sözleşmesi, 1.madde A fıkrası).

1951 Sözleşmesi'ndeki tanıma benzer bir mülteci tanımı, 14 Aralık 1950 tarihli Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Tüzüğü'nde yer almaktadır. Buna göre; "ırkı, dini, milliyeti ya da siyasi düşüncesi nedeniyle, zulme uğrayacağına dair haklı bir korku duyduğu için uyruğunu taşıdığı ülkenin veya eğer milliyeti yoksa eskiden ikamet ettiği ülkenin dışında bulunan ve geri dönemeyen ya da uyruğunu taşıdığı ülkenin hükümetinin korumasından yararlanmak veya eğer milliyeti yoksa eskiden ikamet ettiği ülkeye dönmek istemeyen" kişilerin BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (BMMYK) ilgi alanına gireceği belirtilmiştir (BMMYK Tüzüğü). Kısaca mülteci, uyruğunda bulunduğu ya da yaşamını sürdürdüğü ülkeyi bir zulme uğraması ya da zulme uğraması tehlikesiyle terk etmek zorunda kalan kişidir.

Bir mültecinin 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen haklı nedenlerle ülkesi dışında bir başka ülkeye yasal ya da yasadışı yollarla gitmesi ve o ülkeye sığınması eylemi **ilticadır**. İçinde bulunduğu ekonomik vs. koşullar nedeniyle ülkesini gönüllü olarak terk eden kişi ise **yasadışı göçmendir**. Mülteci için, geldiği ülkenin zenginliğinden çok bu ülkenin güvenliği önemlidir ve ülkesini istemeyerek terk etmek durumunda kalmıştır. Yasa dışı göçmen, mülteci olarak farklı olarak kendi ülkesinin korumasından yararlanabilir. Ayrıca yasadışı göçmen, yasa dışı giriş ve çıkışı nedeniyle bir cezai yaptırımla karşılaşmaktadır. Mülteci ise yasa dışı girişinin ardından gecikmeksizin yetkili makamlara başvurarak geçerli nedenlerini göstermesi durumunda cezalandırılmaz. Yasa dışı göçmenin, ülkeye yasadışı girişi ya da yasal yollardan geldikten sonra gerekli izni almayarak kalmaya devam etmesi durumunda sınır dışı edilmesi doğal bir sonuçtur. Mültecinin ise ulusal güvenlik ve/veya kamu düzeninin gerektirdiği durumlar dışında sınır dışı edilemeyeceği ve her ne şekilde olursa olsun hayatı ve özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelere gönderilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

Türkiye'de Mülteci ve Sığınmacı Sorununa Yönelik Değerlendirme Araştırma

Çalışmanın Önemi, Amacı ve Kapsamı

Türkiye'deki mültecilerin temel sorunlarını ele almayı amaçlayan bu çalışmada, araştırmanın kapsamı ve BM-MYK merkezine yakınlığı, araştırma kolaylığı gibi sebeplerde dikkate alınarak Çankırı- Kırıkkale illerinde sığınmacı konumundaki 110 göçmenle anket çalışması yapılmıştır. Sorunları önceden tespit etmek çözüm bulmada önemli yer tutar. Bu makale, ülkemizdeki mülteci/sığınmacı sorununa ışık tutmak, sorunları belirlemek ve yapılacak gelecekteki çalışmalara katkı sağlamak amacıyla yapılmıştır.

Mülteci ve sığınmacı sorunu özelde ülkemizi genelde ise bütün dünyayı ilgilendiren çok önemli bir sorundur. Vatanlarını terk ederken geçmiş ile ilgili

Bir mültecinin 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen haklı nedenlerle ülkesi dışında bir başka ülkeye yasal ya da yasadışı yollarla gitmesi ve o ülkeye sığınması eylemi ilticadır. İçinde bulunduğu ekonomik vs. koşullar nedeniyle ülkesini gönüllü olarak terk eden kişi ise yasadışı göçmendir.

hatıraları, yaşanmışlıkları, gelirlerini bir yana bırakan göçmenler, bir umudun peşinde yeni hayatlarına yelken açarken artık kaybedecekleri çok şeyin olmadığına da farkındadırlar. Bu yüzden umutlarını kaybeden bir sığınmacı pimi çekilmiş bir bombadan farksızdır. Mülteci ve sığınmacı soruna çözüm bulmak ötelenemeyecek kadar önemlidir. Ülkeler bu insanlık dramı ile ilgili çözüm önerilerini gerçekleştirmek zorundadır. Çünkü göç olgusu geçmişte var olduğu gibi gelecekte de var olacaktır. Ülkeler arasında, ekonomik, sosyal ve politik durumdan kaynaklanan, yaşam koşulları ve kalitesindeki küresel farklılıklar olduğu sürece göç hareketlerinin devam edeceği öngörülmektedir. Ülkemiz yüzyıllar boyunca devamlı sıkıntıların yaşanmış olduğu bir bölgede yer almaktadır. Türkiye kendi bünyesinde yer alan göçmenlere yönelik çalışmaları sosyal bir patlama olmadan yerine getirmeli ve yaşam koşullarını iyileştirmelidir.

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK-UN High Commission for Refugees) raporlarına göre 2010 yılında 5877'si Iraklı, 4617'si İranlı, 3447'si Afganistan, 1267 Somalili ve 1539'u diğer ülkelerden olmak üzere 16747 mülteci başvuruda bulundu. Türkiye'ye 31/12/2010 yılında göçmen olarak gelip Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliğine mülteci olmak için başvuran 9226 sığınmacının 3656'sını (% 40) Iraklı göçmenler oluşturmakta bunu % 2881 göçmen (% 31) İranlı göçmenler oluşturmaktadır. 1248 Afgan (% 14) ve 448 Somalili (% 5) göçmenler bu iki ülkeyi takip etmektedir.² Yaptığımız bu çalışmada İran ve Iraklı göçmenlerin örneklem içinde seçilmesi ülkemize gelen göçmen sayısının bu ülkelerden çoğunlukta olmasıdır. BMMYK merkezine yakınlığı, araştırma kolaylığı gibi sebeplerde dikkate alınarak Çankırı-Kırıkkale illerinde sığınmacı konumundaki 110 göçmenle anket çalışması yapılmıştır. Belirtilen sayı örneklem olarak seçilen il emniyet kayıtlarındaki tüm sığınmacı sayıdır.

Araştırma Yöntemi ve Veri Derleme Tekniği

Veriler derlenirken var olan duruma müdahale edilmesi söz konusu değildir. Değişkenler üzerinde herhangi bir etki yapılmayacağı için var olan durum olduğu gibi saptanmıştır. Bu nedenle araştırma yöntemi, alan araştırması yöntemidir.

Araştırmada, önce çalışmanın geçerliliğini sağlamak amacıyla literatür taraması yapılmıştır. Elde edilen bilgi ve bulgulara dayanarak çalışmanın kuramsal çerçevesi belirlenmiştir. Daha sonra ortaya konulan kuramsal çerçeveden hareketle anket tekniği uygulanarak veriler elde edilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler, sosyal bilimler için geliştirilmiş olan SPSS istatistik paket programı ile analiz edilmiştir.

Mültecilerin Demografik Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan mültecilerin yaklaşık % 91'inin İran, % 9'unun ise Irak vatandaşı olduğu belirlenmiştir.

Tablo.1 Mülteci/Sığınmacıların Milliyetlerine Göre Dağılımı

Milliyet	Kişi Sayısı	Yüzde
Irak	10	9,1
İran	100	90,9
Toplam	110	100

Araştırmaya katılan mültecilerin yaklaşık % 36'sı kadın, % 65'i erkektir.

Tablo.2 Mülteci/Sığınmacıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Kişi Sayısı	Yüzde
Kadın	40	36,4
Erkek	70	64,6
Toplam	110	100

Araştırmaya katılan Türkiye'deki mülteci/sığınmacıların yaş dağılımı incelendiğinde mültecilerin yaklaşık % 23'ünün 20 yaş altı, % 18'inin 20-30 yaş arası, % 36'sının 31-40 yaş arası ve % 23'ünün de 41 yaş ve üstü yaş grubunda oldukları belirlenmiştir.

Tablo.3 Mülteci/Sığınmacıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Kişi Sayısı	Yüzde
20 yaş altı	25	22,7
20-30 yaş arası	20	18,2
31-40 yaş arası	40	36,4
41 yaş ve üstü	25	22,7
Toplam	110	100

Araştırmaya katılan Türkiye'deki mülteci/sığınmacıların aylık gelirlerine göre dağılımı incelendiğinde mültecilerin yaklaşık % 91'inin herhangi bir geliri olmadığı görülürken yalnızca % 9'unun aylık geliri vardır ve bu gelir 630 TL'nin altındadır. Araştırmaya katılanların bir kısmı, aylık gelirlerinin (100 TL civarında) Birleşmiş Milletler tarafından verildiğini ifade etmiştir.

Tablo.4 Mülteci/Sığınmacıların Aylık Gelirlerine Göre Dağılımı

Aylık Gelir	Kişi Sayısı	Yüzde
Yok	100	90,9
0-630 TL	10	9,1
Toplam	110	100

Araştırmaya katılan mültecilerin yaklaşık % 36 ile çoğunluğunun lise mezunu, % 27'sinin üniversite mezunu olduğu ve yaklaşık % 5'inin lisansüstü eğitim aldığı belirlenirken yaklaşık % 32'sinin ise okur-yazar ve ilköğretim mezunu oldukları belirlenmiştir.

Tablo.5 Mülteci/Sığınmacıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
Okur-yazar	15	13,6
İlköğretim Mezunu	20	18,2
Lise Mezunu	40	36,4
Üniversite Mezunu	30	27,3
Lisansüstü	5	4,5
Toplam	110	100

Mültecilerin Sorunlarının Değerlendirilmesi

Tablo.6 Mülteci/Sığınmacıların Türkiye'de Bulunma Sürelerine Göre Dağılımı

Süre	Kişi Sayısı	Yüzde
6 aydan az	15	13,6
1 yıl	70	63,6
2 yıl	10	9,1
4 yıl ve daha fazla	15	13,6
Toplam	110	100

Araştırmaya katılan mültecilerin yaklaşık % 64 ile çoğunluğunun 1 yıldır, % 9'unun 2 yıldır, % 14'ünün 4 yıl ve daha fazla süredir Türkiye'de buldukları belirlenirken yaklaşık % 14'ünün ise en çok 6 ay önce Türkiye'ye geldikleri belirlenmiştir.

Araştırmaya katılanlara "Sığınmacı olarak kaç yıl beklediniz?" sorusu yöneltilmiş ve 5 kişi soruyu yanıtlamamıştır ya da cevap kaydedilmemiştir. Soruyu

yanıtlayan katılımcıların yaklaşık % 76'sı 1 yıldan daha az beklerken % 10'u 2 yıl ve % 14'ü de 4 yıl ve daha fazla süre Türkiye tarafından mülteci/sığınmacı olarak kabul edilmeyi beklemiştir (Tablo-7).

Tablo.7 Mülteci/Sığınmacıların Bekleme Sürelerine Göre Dağılımı

Bekleme Süresi	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli %
1 yıldan daha az	80	72,7	76,2
2 yıl	10	9,1	9,5
4 yıl ve daha fazla	15	13,6	14,3
Toplam	105	95,5	100
Cevapsız	5	4,5	
G.Toplam	110	100	

Araştırmaya katılanlara “Türkiye’de herhangi bir kurumdan destek gördünüz mü?” sorusu yöneltilmiş ve yaklaşık % 5’i destek gördüğünü ifade ederken % 95’i ise herhangi bir destek görmediğini ifade etmiştir. Destek görenlerin bir kısmı BM’den destek gördüklerini belirtmiştir.

Tablo.8 Mülteci/Sığınmacıların Herhangi Bir Kurumdan Yardım Alma Durumu

Destek Görme	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	5	4,5
Hayır	105	95,5
Toplam	110	100

Araştırmaya katılan mülteci/sığınmacıların yaklaşık % 14’ü Türkiye’ye yalnız gelirken % 59’u eş ve çocuklarıyla, % 27’si ise ailesiyle birlikte gelmiştir.

Tablo.9 Mülteci/Sığınmacıların Kimlerle Birlikte Geldiklerine Göre Dağılımı

Kiminle birlikte geldiniz?	Kişi Sayısı	Yüzde
Yalnız geldim	15	13,6
Eşim ve çocuklarımla	65	59,1
Ailemle	30	27,3
Toplam	110	100

Araştırmaya katılan mülteci/sığınmacılara “Mülteci ya da sığınmacı olmanızın nedeni nedir? sorusu açık uçlu soru olarak yöneltilmiş ve elde edilen

yanıtlar yukarıdaki tabloda verildiği gibi sınıflandırılmıştır. Mülteci/sığınmacıların yaklaşık % 55 ile büyük bir çoğunluğunun yalnızca siyasi nedenlerden, % 5'inin siyasi ve ailevi nedenlerden sığınmacı oldukları belirlenirken yaklaşık % 27'sinin yalnızca dinî nedenlerden, % 5'inin dini ve ailevi ve % 9'unun da savaş ve dinî nedenlerden sığınmacı oldukları belirlenmiştir. Anket formları incelendiğinde, mültecilerin çok büyük bir çoğunluğunun dini neden olarak "Hristiyanlık'tan dolayı" ifadesini kullandıkları görülmüştür.

Tablo.10 Mülteci/Sığınmacıların Mülteci Olma Nedenlerine Göre Dağılımı

Mülteci Olma Nedeni	Kişi Sayısı	Yüzde
Dini	30	27,3
Dini ve ailevi	5	4,5
Savaş ve dini	10	9,1
Siyasi	60	54,5
Siyasi ve ailevi	5	4,5
Toplam	110	100

Araştırmaya katılan mültecilere **"Türkiye'de mülteci olarak sizi en çok korkutan şeyler nelerdir?"** sorusu açık uçlu soru olarak yöneltilmiş ve elde edilen yanıtlar yukarıdaki tabloda verildiği gibi sınıflandırılmıştır. Mülteci/sığınmacıların yaklaşık % 64 ile büyük çoğunluğunun geri gönderilme korkusu taşıdıkları, % 18,2'sinin en büyük korkusunun yakalanma ve can korkusu olduğu belirlenmiştir. Mültecilerin % 9,1'i içinde buldukları sosyal yaşamın, % 5'i de mali durumlarının Türkiye'de kendilerini en çok korkutan nedenler olduğunu ifade etmiştir. Yakalanma ve can korkusu taşıdığını belirten mültecilerin anket formları incelendiğinde, kaçak mültecilerin dışındaki mültecilerden bazılarının kendi ülkeleri tarafından yakalanmalarından korktuklarını ve bu nedenle can korkusu taşıdıklarını ifade etmeleri dikkat çekmektedir. Sosyal yaşam ve mali durum nedeniyle korktuklarını belirten mültecilerin genellikle barınma, beslenme ve arkadaş edineme nedeniyle sosyal yaşam korkusu yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca Türkiye tarafından kendilerine çalışma izni verilmemesi nedeniyle maddi gelir elde etme imkânı bulamamalarının da temel ihtiyaçlarını karşılayamama (aç kalma gibi) korkularını arttırdığını ifade etmişlerdir.

Tablo.11 Mülteci/Sığınmacıları En Çok Korkutan Nedenler

Korku Nedeni	Kişi Sayısı	Yüzde
Geri gönderilme	70	63,6
Yakalanma, can korkusu	20	18,2
Sosyal yaşam	10	9,1
Mali durum	5	4,5
Yok	5	4,5
Toplam	110	100

Araştırmaya katılan mülteci/sığınmacıların % 95,5'i yasal yollardan, % 4,5'i ise kaçak olarak Türkiye'ye gelmiştir.

Tablo.12 Mülteci/Sığınmacıların Türkiye'ye Giriş Yollarına Göre Dağılımı

Giriş yolu	Kişi Sayısı	Yüzde
Yasal	105	95,5
Kaçak	5	4,5
Toplam	110	100

Araştırmaya katılan mülteci/sığınmacıların % 50'si Türkçe bildiğini belirtmiştir. Mültecilerin Türkçe bilmelerinin Türkiye'de bulunma süreleri ile ilişkili olacağı aşıkardır. Bu durum, elde edilen verilere da belirlenmiştir. Türkiye'de bulunma sürelerine göre Türkçe bildiğini ifade edenlerin dağılımı incelendiğinde; 4 yıl ve daha fazla süredir Türkiye'de bulunanların tamamının, 1 yıldır Türkiye'de bulunanların ise % 50'sinin Türkçe bildikleri görülmektedir. Ayrıca, 6 aydan az süredir Türkiye'de bulunan mültecilerin % 66,7'si Türkçe bilmediğini ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan mültecilerin Türkiye'yi tercih etme nedenleri araştırılmak istenmiş ve mültecilere **"Türkiye'yi tercih etme nedeniniz nedir?"** sorusu açık uçlu olarak sorulmuştur. Yanıtlar sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Mülteci/sığınmacıların yaklaşık % 77'si yakın olmasını, % 14'ü kültürel dinî yakınlık olmasını ve % 9'u ise ailevi nedenleri tercih gerekçesi olarak belirtmiştir. Elde edilen veriler ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde % 13,6'sı köprü ve yakın ülke olması nedeniyle, % 13,6'sı kültürel, dini yakınlık dil nedeniyle, % 50'si yakın olması nedeniyle, % 4,5'i yakınlık ve güvenli olması nedeniyle ve % 9,1'i yakınlık ve demokrasi olması nedeniyle Türkiye'yi tercih ettiğini belirtmiştir. Ailevi nedenlerle Türkiye'yi tercih edenlerin yaş gruplarına göre dağılımı incelenmiş bunların aileleriyle birlikte gelen 20 yaş altı yaş grubundaki çocuk ve gençler olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca, mültecilerin Türkiye'yi tercih etme nedenlerinin milliyetlerine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmak istenmiştir. Bu amaçla yapılan

istatistiksel analiz sonucunda mültecilerin Türkiye'yi tercih etme nedenlerinin milliyetlerine göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Mesela Iraklı mültecilerin % 50'sinin Türkiye'yi yakınlık nedeniyle, % 50'sinin de yakınlık ve güvenli olması nedeniyle tercih etmektedir. İranlı mültecilerin ise % 50'si yakınlık, % 10'u yakınlık ve demokrasi olması, % 15'i kültürel, dini yakınlık ve dil, % 15'i köprü ve yakın ülke olması nedeniyle ve % 10'unun ailevi nedenlerle Türkiye'yi tercih ettiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan mültecilerin % 95,5'i ikamet harcı ödemiş, % 4,5'i ödememiştir. Bu durum mülteci ya da sığınmacıların yasalara uygun hareket etme isteğini göstermektedir.

Tablo.13 Mülteci/Sığınmacıların İkamet Harcı Ödeme Durumuna Göre Dağılımı

İkamet Harcı Ödeme	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	105	95,5
Hayır	5	4,5
Toplam	110	100

Araştırmaya katılanlara "**Türkiye'ye sığındığınızda Türkiye'de kalma niyetiniz var mıydı?**" sorusu yöneltilmiştir. Mültecilerin yaklaşık % 32'si Türkiye'de kalma niyetiyle sığındığını belirtirken % 68'i böyle bir niyetlerinin olmadığını ifade etmiştir.

Tablo.14 Mülteci/Sığınmacıların Türkiye'de Kalma Niyetine Göre Dağılımı

	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	35	31,8
Hayır	75	68,2
Toplam	110	100

Araştırmaya katılanlara "**En çok yaşadığınız sıkıntılar nelerdir?**" sorusu açık uçlu soru olarak sorulmuş ve yanıtlar yukarıdaki tabloda verildiği biçimde sınıflandırılmıştır. Mültecilerin Türkiye'de yaşadıkları sorunların başında maddi sorunlar gelmektedir. Mültecilerin yaklaşık % 82'si sorunlarının arasında maddi sorunları belirtmiştir. Anket formları incelendiğinde mültecilerin çoğunun Türkiye'den çalışma izni alamamaları nedeniyle işsizlik sorunu yaşadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. İşsizlik sorunu, maddi sorunlar sınıfına dâhil edilmiştir. Yaşadıkları korkularla ilgili değerlendirmelerde de işsizlik nedeniyle maddi sıkıntı yaşamalarının korkularını arttırdığı ifade edilmişti. Mültecilerin yaşadıkları sıkıntılar arasında sağlık, eğitim ve sosyal sıkıntılar da önemli bir yer tutmaktadır. Yine bu sorunlar da yaşadıkları korkularla paralellik göstermektedir.

Tablo.15 Mülteci/Sığınmacıların Türkiye’de Yaşadıkları Sorunlara Göre Dağılımı

Sorunlar	Kişi Sayısı	Yüzde
Eğitim, Sosyal	10	9,1
Maddi	10	9,1
Maddi, Sağlık, Eğitim	5	4,5
Maddi, Sosyal, Sağlık	75	68,2
Yok	10	9,1
Toplam	110	100

Araştırmaya katılan mülteciler Türkiye’den gitme durumlarına göre değerlendirildiğinde mültecilerin % 50’sinin Türkiye’den gitmek istemediği, % 4,5’inin kendi ülkesine dönmek istediği, % 27,3’ünün Amerika’ya, % 4,5’inin İspanya’ya ve % 9,1’inin de Kanada’ya gitmek istedikleri belirlenmiştir. % 4,5’i ise hangi ülkeye gideceğine henüz karar vermediğini belirtmiştir.

Yukarıdaki tabloda Türkiye’ye sığınırken kalma niyetlerinin olup olmaması açısından gitme durumlarına göre dağılımı verilmiştir. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde; Türkiye’ye sığınırken kalma niyeti olan mültecilerin yaklaşık % 71’i Türkiye’den gitmek istemezken, Türkiye’ye gelirken kalma niyeti olmayan mültecilerin % 40’ı Türkiye’den gitmek istememektedir. Türkiye’ye kalma niyetiyle gelenlerin % 14,3’ü kendi memleketine gitmek istemekte, % 14,3’ü ise hangi ülkeye gideceğine henüz karar vermemiştir.

Araştırma kapsamında mültecilerin Türkiye’yi tercih etme nedenleri ile gitmek istedikleri ülkeler incelenmiş ve Türkiye’yi “köprü ve yakın ülke olması” nedeniyle tercih edenlerin % 33,3’ünün Türkiye’den gitmek istemediği, % 33,3’ünün İspanya’ya gitmek istediği ve % 33,3’ünün de hangi ülkeye gideceğine henüz karar vermediği tespit edilmiştir.

Sonuç

Yapılan bu çalışma, Türkiye’ye yasal ya da yasa dışı olarak geçiş yapıp daha sonra memleketlerine dönmeyerek sığınmacı veya gerekli yasal prosedürlerden sonra mülteci durumunda bulunan ve hâlen ülkemizde yaşayan göçmenlerin demografik durumları, yaşadıkları sıkıntılar, beklentileri, amaçları konusunda tespitler yaparak ülkemizdeki mülteci/sığınmacı sorununa ışık tutmak amacıyla yapılmıştır.

Türkiye’deki mülteci miktarı, illere göre dağılımları, hangi ülkelerden geldiği, süreçte yaşanan aile dramları, yaşadıkları sosyo-psikolojik travmaların tespit edilebilmesi için evren içinden örneklem seçilmiş ve BMMYK yakınlığı,

araştırma kolaylığı gibi sebeplerde dikkate alınarak Çankırı- Kırıkkale illerinde sığınmacı konumundaki 110 göçmenle anket çalışması yapılmıştır. Araştırmaya katılan mültecilerin yaklaşık % 91'inin İran, % 9'unun ise Irak vatandaşı olduğu, yaklaşık % 36'sının kadın, % 65'inin erkek olduğu, yaklaşık yüzde ellisinin 20-40 yaş aralığında yer aldığı, aylık gelirlerine göre dağılımı incelendiğinde mültecilerin yaklaşık % 91'inin herhangi bir geliri olmadığı, % 70'den fazlasının lise ve üstü eğitim aldığı belirlenmiştir.

Ankete katılanların % 64'nün en az bir yıldan fazla Türkiye'de bulunduğu, % 80'nin Türkiye'ye ailesiyle geldiği ve bunların % 50'sinin Türkçe bildiği tespit edilmiştir. Türkiye'de bulunma sürelerine göre Türkçe bildiğini ifade edenlerin dağılımı incelendiğinde; 4 yıl ve daha fazla süredir Türkiye'de bulunanların tamamının, 1 yıldır Türkiye'de bulunanların ise % 50'sinin Türkçe bildikleri görülmektedir. Ayrıca, 6 aydan az süredir Türkiye'de bulunan mültecilerin % 66,7'si Türkçe bilmediğini katılımcılar ifade etmiştir. "Mülteci ya da sığınmacı olmanızın nedeni nedir?" sorusu açık uçlu soru olarak yöneltilmiş ve mülteci/sığınmacıların yaklaşık % 55 ile büyük bir çoğunluğunun yalnızca siyasi nedenlerden, % 5'inin siyasi ve ailevi nedenlerden sığınmacı oldukları belirlenirken yaklaşık % 27'sinin yalnızca dinî nedenlerden, % 5'inin dini ve ailevi ve % 9'unun da savaş ve dinî nedenlerden sığınmacı oldukları belirlenmiştir. Anket formları incelendiğinde, mültecilerin çok büyük bir çoğunluğunun dinî neden olarak "Hristiyanlık 'tan dolayı" ifadesini kullandıkları görülmüştür.

Araştırmaya katılan mültecilere "Türkiye'de mülteci olarak sizi en çok korkutan şeyler nelerdir?" sorusu açık uçlu soru olarak yöneltilmiştir. Verilen cevaplarda mülteci/sığınmacıların yaklaşık % 64 ile büyük çoğunluğunun geri gönderilme korkusu taşıdıkları, % 18,2'sinin en büyük korkusunun yakalanma ve can korkusu olduğu belirlenirken; mültecilerin % 9,1'i içinde buldukları sosyal yaşamın, % 5'i de mali durumlarının Türkiye'de kendilerini en çok korkutan nedenler olduğunu ifade etmiştir. Yakalanma ve can korkusu taşıdığını belirten mültecilerin anket formları incelendiğinde, kaçak mültecilerin dışındaki mültecilerden bazılarının kendi ülkeleri tarafından yakalanmalarından korktuklarını ve bu nedenle can korkusu taşıdıklarını ifade etmeleri dikkat çekmektedir. Sosyal yaşam ve mali durum nedeniyle korktuklarını belirten mültecilerin genellikle barınma, beslenme ve arkadaş edineme nedeniyle sosyal yaşam korkusu yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca Türkiye tarafından kendilerine çalışma izni verilmemesi nedeniyle maddi gelir elde etme imkanı bulamamalarının da temel ihtiyaçlarını karşılayamama (aç kalma gibi) korkularını arttırdığını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan mülteci/sığınmacıların % 95,5'i yasal yollardan, % 4,5'i ise kaçak olarak Türkiye'ye gelmiştir. Mültecilerin Türkiye'yi tercih etme nedenleri

araştırılmak istenmiş ve mültecilere “Türkiye’yi tercih etme nedeniniz nedir?” sorusu açık uçlu olarak sorulmuştur. Yanıtlar sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Mülteci/sığınmacıların yaklaşık % 77’si yakın olmasını, % 14’ü kültürel dini yakınlık olmasını ve % 9’u ise ailevi nedenleri tercih nedeni olarak belirtmiştir. Ailevi nedenlerle Türkiye’yi tercih edenlerin yaş gruplarına göre dağılımı incelenmiş bunların aileleriyle birlikte gelen 20 yaş altı yaş grubundaki çocuk ve gençler olduğu tespit edilmiştir. Bu istatistiksel sonuçla birlikte incelendiğinde; Irak’lı mültecilerin % 50’sinin Türkiye’yi yakınlık nedeniyle, % 50’sinin de yakınlık ve güvenli olması nedeniyle tercih ettiği görülmektedir. İranlı mültecilerin ise % 50’si yakınlık, % 10’u yakınlık ve demokrasi olması, % 15’i kültürel, dini yakınlık ve dil, %15’i köprü ve yakın ülke olması nedeniyle ve % 10’unun ailevi nedenlerle Türkiye’yi tercih ettiği görülmektedir.

Araştırmaya katılanlara “Türkiye’ye sığındığınızda Türkiye’de kalma niyetiniz var mıydı?” sorusu yöneltilmiştir. Mültecilerin yaklaşık % 32’si Türkiye’de kalma niyetiyle sığındığını belirtirken % 68’i Türkiye’ye Türkiye’de kalma niyetiyle sığınmadığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılanlara “En çok yaşadığınız sıkıntılar nelerdir? Sorusu açık uçlu soru olarak sorulmuş ve yanıtlar yukarıdaki tabloda verildiği biçimde sınıflandırılmıştır. Mültecilerin Türkiye’de yaşadıkları sorunların başında maddi sorunlar gelmektedir. Mültecilerin yaklaşık % 82’si sorunlarının arasında maddi sorunları belirtmiştir. Anket formları incelendiğinde mültecilerin çoğunun Türkiye’den çalışma izni alamamaları nedeniyle işsizlik sorunu yaşadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. İşsizlik sorunu, maddi sorunlar sınıfına dâhil edilmiştir. Yaşadıkları korkularla ilgili değerlendirmelerde de işsizlik nedeniyle maddi sıkıntı yaşamalarının korkularını arttırdığı ifade edilmişti. Mültecilerin yaşadıkları sıkıntılar arasında sağlık, eğitim ve sosyal sıkıntılar da önemli bir yer tutmaktadır. Yine bu sorunlar da yaşadıkları korkularla paralellik göstermektedir.

Araştırmaya katılan mülteciler Türkiye’den gitme durumlarına göre değerlendirildiğinde mültecilerin % 50’sinin Türkiye’den gitmek istemediği, % 4,5’inin kendi ülkesine dönmek istediği, % 27,3’ünün Amerika’ya, % 4,5’inin İspanya’ya ve % 9,1’inin de Kanada’ya gitmek istedikleri belirlenmiştir. % 4,5’i ise hangi ülkeye gideceğine henüz karar vermediğini belirtmiştir.

Göç olgusu geçmişte var olduğu gibi gelecekte de var olacaktır. Ülkeler arasında, ekonomik, sosyal ve politik durumdan kaynaklanan, yaşam koşulları ve kalitesindeki küresel farklılıklar olduğu sürece göç hareketlerinin devam edeceği öngörülmektedir. Ülkemiz yüzyıllar boyunca devamlı sıkıntılı yaşamış olduğu bir bölgede yer almaktadır. Mülteci ve sığınmacı olarak ülkemize gelen göçmenler için daha proaktif politikaların yürütülmesi ülkemiz için elzemdir. Türkiye kendi

bünyesinde yer alan göçmenlere yönelik çalışmaları sosyal bir patlama olmadan yerine getirmeli ve yaşam koşullarını iyileştirmelidir. Bu çalışma Ülkemizdeki mülteci/sığınmacı sorununa ışık tutmak amacıyla yapılmıştır.

1 Sözleşmenin ilk imzacı devletleri; Avusturya, Avustralya, Belçika, Brezilya, Kanada, Kolombiya, Danimarka, Mısır, Fransa, Almanya Federal Cumhuriyeti, Yunanistan, Vatikan, Irak, İsrail, İtalya, Lüksemburg, Monako, Hollanda, Norveç, İsveç, İsviçre(İsviçreli delegeler aynı zamanda Liechtenstein'ı da temsil etmişlerdir), Türkiye, Büyük Britanya Birleşik Krallığı ve Kuzey İrlanda, Amerika Birleşik Devletleri, Venezüella ve Yugoslavya'dır. Küba ve İran da gözlemci devletler olarak katılmışlardır (Goodwin-Gill, 1989: 247, akt: Ünlü, G.,2007).

2 Bu araştırma kapsamına iç savaş sebebiyle Suriye'den gelen göçmenlerin değişken sayılarından dolayı dahil edilmemiştir.

Kaynaklar

AYBAY, R. (2005), *Yabancılar Hukuku*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

CASTLES S., ve M. J. Miller (1998), *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*, 2nd edition, New York: Palgrave.

ÖZCAN, M. (2005), *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku, Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*, Ankara: Uşak Yayınları.

TOKSÖZ, G. (2006), *Uluslararası Emek Göçü*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Türkiye'de UNHCR: Rakamlar ve Gerçekler (2011), UNHCR Ankara Türkiye Şube Ofisi tarafından hazırlanmıştır. Sayı 3, Ankara.

ÜNLÜ, G. (2007), *Uluslararası Göç ve Göçmenliğin Değişen Koşulları İçinde Mültecilik*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla.